

NADIA CERASELA ANITEI
ROXANA ELENA LAZAR

INSTITUȚII FINANCIARE INTERNAȚIONALE ȘI INSTITUȚII FINANCIARE ALE UNIUNII EUROPENE

- Ediție revăzută și adăugită -

Director: NADIA CERASELA ANITEI
Editură: Universul Juridic
București, 2017
ISBN 978-606-39-0029-7

L. Lazăr, Roxana Elena
336

Redactor: Marian Gomozeu
Tehnoredactor: Tania Milișan

Libris.RO
Tel: 0733.673.252 / 031.313.33.31
e-mail: comenzi@libris.ro

uj@libris.ro

Universul Juridic
București
- 2017 -

Redactor: Marian Gomozeu
Tel: 0733.259.000
e-mail: comenzi@universuljuridic.ro

Universul Juridic
Tel: 031.313.33.31
Tel: 031.313.33.31
e-mail: comenzi@universuljuridic.ro

Capitolul I SISTEMUL MONETAR INTERNAȚIONAL

11.1. Noțiuni introductive despre sistemul monetar internațional

1.1.1. Noțiunea și apariția sistemului monetar internațional

Partea I

INSTITUȚII FINANCIARE INTERNAȚIONALE¹

- SISTEMUL MONETAR INTERNAȚIONAL
- FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL
- GRUPUL BANCA MONDIALĂ
- ALTE INSTITUȚII FINANCIARE INTERNAȚIONALE

Sistemul monetar internațional se bazează pe reguli care provin în mod direct din practicile comerciale impuse de către state. Aceste reguli trebuie să definească:

- un regim de schimb constând în principii care asigură convertibilitatea între monede;
- aprovizionarea cu bani lichizi în cantitate suficientă pentru a face față progresului comerțului internațional;
- un sistem de rezerve care conferă diferitelor națiuni participante la schimb mijloacele de plată ce le permit surmontarea dezechilibrelor temporare între cantitățile de devize intrate și ieșite din țară;
- mecanisme de ajustare în caz de dezechilibre ale balanței de plăți curente (schimburi de mărfuri și servicii) conservate pe termen mediu sau lung.

Un sistem monetar internațional trebuie să asigure convertibilitatea monedelor, și anume posibilitatea de a schimba moneda națională contra aurului sau deșezelor. Există reguli de conveniune admise de toate statele, modul de convertibilitate depinzând cu strictețe de regimul de schimb ales. Convertibilitatea poate fi întinsă și în cadrul pieței (convertibilitatea comercială, în schimburile fluante).

Instalarea unui control asupra tranzacțiilor de capital depinde de competența statelor; ea reflectă dorința acestora de deschidere (sau închidere) către exterior.

De la începutul revoluției industriale, putem distinge patru perioade:

- secolul al XIX-lea asistă la instalarea și apogeul etalonului aur a cărui funcționare este grav perturbată de inflația cauzată de primul război mondial;
- reîntoarcerea la aur în perioada interbelică dă naștere la Gold Exchange Standard

¹ N.C. Aniței, *Instituții financiare internaționale*, Ed. Lumen, Iași, 2011, p. 183.

Capitolul I

SISTEMUL MONETAR INTERNAȚIONAL

§1.1. Noțiuni introductive despre sistemul monetar internațional

1.1.1. Noțiunea și apariția sistemului monetar internațional

Emisiunea monetară este unul dintre atributele suveranității statelor. Existența națiunilor suverane și deschiderea lor către exterior pune problema conversiunilor unităților monetare între diferite țări, ca urmare a tranzacțiilor comerciale sau financiare între agenții economici rezidenți sau nerezidenți. Sistemul monetar internațional poate fi definit ca ansamblu regulilor care permit asigurarea acestor tranzacții, determinând compatibilitatea sistemelor monetare internaționale.

Existența unui sistem monetar internațional nu are sens doar în raport cu nevoia de a asigura buna funcționare a comerțului internațional. Dacă toate țările ar avea aceeași monedă, problema determinării cursului de schimb, adică operațiunea care permite convertirea unei monede în alta, nu s-ar pune. Dar, datorită faptului că pe lângă moneda națională există și monedele străine (denumite devize), se simte nevoia unui sistem monetar internațional.

Sistemul monetar internațional se bazează pe reguli care provin în mod direct din practicile comerciale impuse de către state. Aceste reguli trebuie să definească:

- *un regim de schimb* constând în principii care asigură convertibilitatea între monede;
- *aprovizionarea cu bani lichizi* în cantitate suficientă pentru a face față progresului comerțului internațional;
- *un sistem de rezerve* care conferă diferitelor națiuni participante la schimb mijloacele de plată ce le permit surmontarea dezechilibrelor temporare între cantitățile de devize intrate și ieșite din țară;
- *mecanisme de ajustare* în caz de dezechilibrare ale balanței de plăți curente (schimburi de mărfuri și servicii) conservate pe termen mediu sau lung.

Un sistem monetar internațional trebuie să asigure convertibilitatea monedelor, și anume posibilitatea de a schimba moneda națională contra aurului sau devizelor. Există reguli de conversiune admise de toate statele, modul de convertibilitate depinzând cu strictețe de regimul de schimb ales. Convertibilitatea poate fi întreținută și în cadrul pieței (convertibilitatea comercială, în schimburile flotante).

Instalarea unui control asupra tranzacțiilor de capital depinde de competența statelor; ea reflectă dorința acestora de deschidere (sau închidere) către exterior.

De la începutul revoluției industriale, putem distinge patru perioade:

- secolul al XIX-lea asistă la instalarea și apogeul etalonului aur a cărui funcționare este grav perturbată de inflația cauzată de primul război mondial;
- reîntoarcerea la aur în perioada interbelică dă naștere la Gold Exchange Standard (etalonul de schimb – aur) a cărui prăbușire este cauzată de depresiunea din anii '30;

– după al doilea război mondial, desființarea barierelor vamale pe planul comerțului este însoțită de o reconstrucție a sistemului monetar internațional pe baze noi: Gold Exchange Standard este centrat pe dolar;

– la începutul deceniului opt asistăm la prăbușirea acordurilor de schimburi fixe, care fuseseră semnate la Bretton Woods (datorită dezechilibrelor comerciale care făceau imposibilă menținerea parității în aur a dolarului). Aceasta reprezintă trecerea la schimburi flotante.

1.1.2. Aurul și sistemele bănești bazate pe aur

De-a lungul timpului, odată cu dezvoltarea economică și intensificarea operațiunilor de import-export, s-a pus următoarea problemă: dacă banii naționali au un caracter intern, iar banii internaționali nu existau, cum se efectuau plățile în relațiile internaționale?

Un mijloc ar fi trocul care, deși se mai practică și astăzi într-o anumită formă sub denumirea modernă de compensații, este o modalitate de schimb rudimentară, nesatisfăcătoare pentru a actuala dezvoltare a schimburilor. Pentru evitarea inconvenientelor trocului s-a recurs într-un anumit moment al istoriei schimburilor internaționale la un tip superior de compensație, în care una dintre mărfurile schimbate să fie invariabil o anumită marfă, și anume un metal prețios, aurul și argintul. Alte progrese au fost realizate prin înlăturarea argintului și utilizarea exclusivă a aurului, iar ulterior prin introducerea reprezentanților aurului, valutele sau devizele.

Adoptarea aurului ca instrument de plată în schimburile internaționale a făcut ca marfa importată dintr-o țară să fie schimbată pe o marfă standard, unanim recunoscută: aurul. Ca urmare, importatorul din țara A nu mai era obligat să se transforme în importator de mărfuri, procurându-și o marfă care să fie convenabilă importatorului din țara B. Dacă prețul mărfii importate era, de exemplu, de 1000 unități monetare ale țării B, iar o unitate monetară B conținea 1 g de aur, importatorul din țara A achita datoria exportând 1 kg de aur. Așadar, indiferent de marfă sau de țară, plata se putea face cu una și aceeași marfă: aurul.

Aurul a devenit astfel un echivalent general al mărfurilor, un mijloc universal de plată, o marfă internațională prin intermediul căreia au fost lichidate datoriile contractate în străinătate. Utilizarea aurului ca mijloc de plată în schimburile internaționale a fost mult ușurată prin așezarea etalonului aur la baza sistemelor bănești naționale, deoarece conținutul de aur al fiecărei unități monetare naționale, stabilit prin lege, preciza cantitatea de metal monetizat (sau chiar nemonetizat) care trebuia expediată în străinătate pentru achitarea unei datorii.

Aurul a fost deci consacrat pe scară largă ca instrument de plată cu caracter internațional în cadrul sistemelor bănești bazate pe etalonul aur. Aceste sisteme prevedeau:

- o unitate monetară națională definită legal printr-o cantitate de aur;
- o convertibilitate liberă și nelimitată în aur a semnelor în circulație, la un preț fix, cel puțin pentru scopul plăților în străinătate;
- deținerea unei rezerve de aur de către autoritatea monetară a țării respective (în general, banca de emisiune);
- o liberă transferabilitate a fondurilor.

Ca urmare a definirii în aur a unității monetare din fiecare țară, raportul valoric dintre monede era invariabil. Balanța de plăți se echilibra printr-un mecanism automat: dacă

balanța este activă, aurul intră în țara respectivă, pe baza lui crește circulația bănească, provocând o urcare a prețurilor, din această cauză exportul se reducea, micșorând intrările de aur până se restabilea echilibrul – și invers. Sistemele bănești naționale bazate pe etalonul aur impunea deci o disciplină internațională fără subordonarea față de o autoritate străină, fără existența unui sistem bănesc internațional.

Aurul a stat multă vreme la baza sistemelor bănești naționale, formele organizatorice ale acestei integrări în sistem evoluând în timp.

În teorie, etalonul-aur ar trebui să îndeplinească două funcții esențiale, fără intervenția statelor:

☑ „menținerea cursurilor de schimb în benzi de fluctuație foarte înguste”¹. Determinarea parității se putea face foarte ușor prin simpla alăturare și comparare a cantităților de aur ale fiecărei monede. Cursul de schimb al fiecărei monede era obligatoriu apropiat de paritatea oficială, în măsura în care reglementarea unei datorii se putea face în monedă străină, după voința debitorului, fie în monedă financiară (bilete de bancă), fie în aur.

☑ „reechilibrarea balanței plăților curente prin fluxuri de capital”. Astfel, în caz de deficit, cu alte cuvinte atunci când datoriile aparținând non-rezidenților depășeau creanțele exigibile în străinătate și în consecință, moneda națională tindea să se deprecieze, devenea avantajoasă expedierea aurului în străinătate pentru a-l converti în devize. Scurgerile de aur către străinătate erau la originea unei contracții a masei monetare interne. Această contracție provoca o scădere a prețurilor și chiar o refacere a competitivității produselor naționale.

1.1.3. Etalonul aur-monedă

Înainte de primul război mondial, forma generală de aplicare a etalonului aur a fost aceea a etalonului aur-monedă (engl. gold specie standard). În condițiile unui sistem monetar bazat pe etalonul aur-monedă exista:

- o circulație liberă a aurului înăuntrul țării și între țări, în general sub formă de monede, ceea ce făcea ca valoarea internă a metalului să coincidă cu valoarea lui externă²;
- o circulație bănească internă în care alături de monedele de aur se mai puteau întâlni monede de argint și bancnote sau alte semne ale valorii;
- o batere liberă a monedelor de aur, care asigurau echivalența între valoarea nominală a monedelor de aur și valoarea comercială, de piață, a metalului;
- o convertibilitate liberă a bancnotelor în aur, ceea ce făcea ca valoarea nominală a acestor bancnote să fie echivalentă cu valoarea proprie a monedelor corespunzătoare de aur.

În cadrul etalonului aur-monedă, aurul a servit în mod curent la plățile internaționale și la echilibrarea balanței de plăți. Țara de baștină a fost Anglia care a adoptat acest etalon în anul 1819. În țările Europei occidentale, etalonul aur-monedă a fost pus la baza sistemelor

¹ F. Teulon, *Sistemul monetar internațional*, Ed. Institutului European, Iași, 1997, p. 18; D.V. Lupu, C.A. Blănaru, *Monedă și credit*, Ed. Sedcom Libirs, Iași, 2006, pp. 41-51.

² În numismatică sunt deosebit de apreciate monedele de aur din diferite timpuri: staterul lydian (560-546 î.e.n.), nomisma bizantină (1100-1200 e.n.), ducatul elvețian (1523-1539), dublonul spaniol (1749), dolarul californian (1858), dublul vultur (moneda de 20 de dolari din 1907). Toate acestea s-au aflat la timpul lor în circulație internațională.

monetare după 1870, iar în SUA după 1900. Acest etalon a fost adoptat în România prin modificarea din 15 iunie 1890 a legii de constituire a Băncii Naționale a României. Articolul 14 din legea modificatoare prevedea că „biletele (bancnotele Băncii Naționale) vor fi plătite la prezentare, la birourile băncii, în monedă de aur, conform sistemului monetar al statului”¹.

1.1.4. Etalonul aur-lingouri

Primul război mondial a încheiat perioada etalonului de aur. „Relațiile financiare internaționale sunt puternic încordate în război, deoarece comerțanții trebuie să ia în considerare posibilitatea ca țările implicate să suspende fluxurile internaționale de capital”.

La începutul războiului, atât atitudinea patriotică a fiecărui cetățean al țărilor respective, cât și restricțiile impuse de lege au dus la stoparea fluxurilor private de aur. În timp de război, finanțarea impune națiunilor beligerante o administrare foarte atentă a rezervelor internaționale, exporturile private de aur fiind considerate ca nepatriotice.

După primul război mondial, ca urmare a concentrării majorității aurului monetar în principalele state capitaliste și a piedicilor puse în calea circulației interne și externe a aurului, a apărut o formă limitată de etalon: etalonul aur-lingouri (engl. gold bullion standard). În cadrul acestei variante aurul nu mai circulă efectiv, ci este ținut în rezervele emitentului bancnotelor, sub formă de lingouri, adică sub o formă care să demonstreze prin ea însăși că aurul nu mai este menit să circule ca monedă.

În condițiile etalonului aur-lingouri:

– unitatea monetară continuă să fie definită printr-o cantitate de aur;

– convertirea bancnotelor este efectuată în lingouri, accesul la convertibilitate avându-l prin urmare numai deținătorii de sume echivalente cu cel puțin un lingou (lingoul de aur standard cântărește 400 de uncii troy – 12,4414 kg).

Un exemplu de sistem bănesc bazat pe etalonul aur-lingouri este cel adoptat de Franța prin Legea din 25 iunie 1918, al cărui art. 3 prevedea convertibilitatea „în piese și lingouri” a bancnotelor emise de Banca Franței (având în vedere că piesele din aur erau de mult retrase din circulație, convertibilitatea era de fapt practică numai în lingouri). România a adoptat o asemenea convertibilitate, împreună cu alte forme, în cadrul reformei de stabilitate monetară din 1929. Importanța efectivă a etalonului aur-lingouri a fost cu totul minoră.

Trebuie specificat faptul că Statele Unite au suferit un proces inflaționist mult mai redus și astfel s-au reîntors la etalonul aur în 1919.

Războiul a dus la sfârșitul dominației financiare a Marii Britanii, SUA ridicându-se la statutul de lider mondial bancar. În anii imediat următori războiului lira sterlină a fluctuat liber față de dolar luând în considerare paritatea puterii de cumpărare.

În 1925, Anglia s-a întors la etalonul aur, luând în calcul lira sterlină la un raport de schimb cu aurul care era cel dinainte de război, chiar dacă prețurile crescuseră sensibil față de perioada antebelică.

Supraevaluarea lirei sterline a afectat exporturile și a dus la deflația salariilor și prețurilor în Marea Britanie. În 1931 lira sterlină a fost declarată neconvertibilă, datorită golului survenit

¹ C. Kirițescu, *Relațiile valutare-financiare internaționale*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978; V. Turluc și coautori, *Monedă și credit*, Ed. Universității „A.I. Cuza”, Iași, 2007, pp. 55-65.

în rezervele de aur ale Marii Britanii aceasta însemnând sfârșitul scurtei reveniri la etalonul aur în Anglia. Din momentul în care lira sterlină nu a fost convertibilă în aur, atenția s-a îndreptat către dolarul american.

Un mare număr de țări urmează devalorizarea din Marea Britanie din septembrie 1931, menținând un curs de schimb fix între moneda lor și lira sterlină. Progresiv, lumea se divizează în zone monetare (zona franc, zona dolar ...).

Eșecul Conferinței monetare de la Londra din iunie 1933 marchează sfârșitul tentativelor de cooperare, extinderea devalorizărilor competitive și întărirea măsurilor de protecție unilaterale. Trei remedii sunt propuse de către țările europene în timpul acestei conferințe, însă în zadar:

- oprirea prăbușirii monedelor printr-o reîntoarcere la parități stabile;
- demolarea barierelor tarifare (taxele vamale);
- scăderea ratelor dobânzilor și suscitarea unei „oferte abundente de credit”, inflația fiind astfel provocată pentru a resorbi datoriile.

În fapt, această conferință are loc prea târziu, egoismele naționale situându-se deasupra tentativelor concrete de redresare. Astfel, Franklin D. Roosevelt califica etalonul-aur ca pe un „bătrân fetiș”. Anii depresiunii s-au caracterizat printr-o atmosferă ostilă (conflictuală) în domeniul relațiilor monetare internaționale.

În încercarea de a stimula economiile naționale prin impulsionearea exporturilor, „majoritatea țărilor și-au devalorizat monedele naționale, astfel încât mijlocul anilor '30 a fost considerat perioada devalorizărilor”¹. Guvernele au recurs, de asemenea, la controlul valutar, în scopul de a manipula exporturile nete, într-o manieră care ar fi dus la creșterea PNB.

De asemenea, în septembrie 1936, Anglia, Franța și SUA semnează un acord tripartit, „pentru a încerca salvagardarea libertății schimburilor și pentru a evita prăbușirea totală a relațiilor economice internaționale”². Acest acord consacră sporirea puterii dolarului și se traduce prin finanțări reciproce pe termen foarte scurt pentru a preveni devalorizările competitive ca urmare a deficitului schimburilor externe. O timidă întoarcere spre o mai mare libertate a schimburilor observată în 1937 va fi strivită de recesiunea din 1938 și în final de al doilea război mondial.

1.1.5. Etalonul aur-devize

Problemele economice apărute în perioada interbelică au fost dezbătute în cadrul Conferinței internaționale de la Bretton Woods, New Hampshire, în 1944.

La sfârșitul celui de-al doilea război mondial, apăruse dorința unei reforme a sistemului monetar internațional, în scopul creării unui sistem bazat pe cooperarea mutuală și pe libera convertibilitate a valutilor.

Conferința de la Bretton Woods a reunit reprezentanții din patruzeci și cinci de state (inclusiv cei ai Uniunii Sovietice, care nu vor semna acordurile și cei ai Chinei naționaliste), dintre care John Maynard Keynes pentru Marea Britanie și Harry Dexter White pentru

¹ D.D. Șaguna, *Drept financiar și fiscal*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 446.

² F. Teulon, *Sistemul monetar internațional*, Ed. Institutului European, Iași, 1997, p. 24.